

Тернопільський національний економічний університет

Кафедра економічної теорії

Міждисциплінарна

курсowa робота

з дисципліни «Економічна теорія»

на тему:

**«Вплив глобалізації на показники зайнятості та бідності:
міжнародні зіставлення»**

Студентки групи ФБС-22

Дмитрів Галини

Напряму підготовки: фінанси та
кредит

Керівник:

к.е.н. Сліпченко Т.О.

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ECTS _____

Члени комісії _____

(Підпис) (Прізвище та ініціали)

_____

(Підпис) (Прізвище та ініціали)

_____

(Підпис) (Прізвище та ініціали)

ПЛАН

Вступ

Розділ 1. Сутність глобалізації та її вплив на розвиток світового господарства.

Розділ 2. Аналіз впливу глобалізаційних процесів на показники зайнятості та бідності в економіці розвинутих країн та країн із новоствореним ринком.

Розділ 3. Глобалізаційні тенденції регулювання зайнятості та бідності в сучасному світі.

Висновки

Список використаної літератури

Зміст

План	2
Вступ.....	4
Розділ 1. Сутність глобалізації та її вплив на розвиток світового господарства .	6
Розділ 2. Аналіз впливу глобалізаційних процесів на показники зайнятості та бідності в економіці розвинутих країн та країн із новоствореним ринком	15
Розділ 3. Глобалізаційні тенденції регулювання зайнятості та бідності в сучасному світі	25
Висновки.....	35
Список використаної літератури.....	37

ВСТУП

Актуальність теми. Протягом останніх десятиліть економічний, політичний і соціально-культурний розвиток більшості країн світу відбувається під потужним впливом глобалізації.

Глобалізація – це об’єктивний процес, всеосяжна дія якого змінює структуру і форму організації всієї світової економіки та міжнародних економічних відносин. Вона виявляється у розвитку міжнародної торгівлі та інвестицій, значному зростанні ролі транснаціональних корпорацій у світових господарських процесах. Сьогодні світове господарство все більше перетворюється в єдине ціле, де постійно відбуваються різнопланові процеси. Доказом цього є те, що національні економіки є надзвичайно чутливими до процесів, які відбуваються в інших регіонах планети.

Процес глобалізації світової економіки є дуже складною і багатоаспектною проблемою, що все частіше порушує численні наукові дискусії щодо її впливу на розвиток та функціонування світового господарства.

В числі багатьох актуальних питань глобального розвитку на сьогодні виділяють одне, яке найбільше зачіпає світову спільноту. Це питання стосується оцінки впливу процесів глобалізації на соціальну та економічну нерівність в світі. В останні роки воно займає все більш важливе місце в документах міжнародних організацій і спільнот.

Процеси глобалізації зачіпають і такі економічні показники як зайнятість і бідність, вплив на які відбувається дещо неоднозначно. Зокрема вони по-різному проявляються у розвинутих країнах світу та країнах, які перебувають на початку створення ринкової економіки. Глобалізація призводить до різних наслідків. Деякі з них сприяють розвитку національних економік, а деякі спричиняють загальний занепад та повну залежність від інших країн світу.

Метою даної роботи є дослідження впливу глобалізації на показники зайнятості і бідності.

Мета роботи передбачає виконання таких завдань:

- дослідити сутність глобалізації та її вплив на розвиток світового господарства;
- здійснити аналіз впливу глобалізаційних процесів на показники зайнятості та бідності в економіці розвинутих країн та країн із новоствореним ринком;
- визначити глобалізаційні тенденції регулювання зайнятості та бідності в сучасному світі.

Об'єктом дослідження курсової роботи є теоретичні засади міжнародної економіки.

Предметом – вплив глобалізації на показники зайнятості та бідності на основі даних провідних країн світу та країн, що знаходяться на початковому етапі розвитку економіки.

РОЗДІЛ 1. СУТНІСТЬ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК СВІТОВОГО ГОСПОДАРСТВА

Важливою ознакою розвитку світового господарства на сучасному етапі є глобалізація. Глобалізація – це всеохопний процес, що трансформує світове співтовариство у відкриту й цілісну систему інформаційно-технологічних, фінансово-економічних, суспільно-політичних, соціально-культурних взаємозв'язків та взаємозалежностей.

Поняття глобалізації в науковий обіг увійшло у 80-ті роки ХХ ст. як відображення нових фундаментальних перетворень сучасної світової економіки, викликаних посиленням дії загальноцивілізаційних законів та закономірностей, які охоплюють усі сфери суспільного життя й формують постіндустріальну світову цивілізацію.

Глобалізація визначається якісно новим етапом поглиблення взаємозв'язків в економічній, політичній, культурній сферах на основі підвищення мобільності капіталу, робочої сили, ідей, інформації у світовому масштабі. Цей процес втілюється у постійному зростанні взаємозалежності між країнами світу у зв'язку з інтенсифікацією міжнародних переміщень товарів, послуг, капіталів, швидкої і широкої дифузії технологій тощо [8].

Поняття «глобалізація» є багатогранним. У широкому розумінні виділяють 4 визначення глобалізації:

- процес виходу інтересів національних господарюючих суб'єктів за межі територіальних кордонів окремих держав поряд з формуванням та розширенням сфери діяльності транснаціональних економічних та фінансових структур;
- процес підняття приватних національних економічних проблем на глобальній світовий рівень бачення, який вимагає їх вирішення, врахування світових господарських інтересів і мобілізації світових ресурсів;
- це безпосередній вплив того що відбувається в одній частині світової економіки на інші її частини, які можуть бути не пов'язаними;

- це необхідність координації в загальносвітових масштабах національних економік та фінансових політик з метою створення єдиного світового порядку [2].

У більш конкретному розумінні, «глобалізація» – це термін, якому можна додати різні значення, якщо мова йде про окрему компанію, галузь, країну або про світове виробництво в цілому [2].

Для окремої компанії глобалізація визначається тим, наскільки компанія розширила географію надходження своїх доходів і в яких масштабах і пропорціях розподілила свої активи в різних країнах, а також тим, наскільки вона залучена до експорту капіталу, товарів та ноу-хау через структури, що залежать від неї.

Головними показниками глобалізації компанії є:

- міжнародне розосередження надходжень від продажів та основних активів;
- внутрішньофірмова торгівля напівфабрикатами, заготовками та готовою продукцією;
- внутрішньофірмові потоки технологій.

Глобалізація на рівні окремої галузі визначається тим, наскільки конкурентоспроможність компанії всередині галузі в даній країні взаємопов'язана з її конкурентоспроможністю в іншій країні. Чим більше глобалізована галузь, тим більше переваг одержує компанія від технологій, виробничого процесу, фабричної марки.

Глобалізовані галузі мають тенденцію домінувати на кожному ринку одним і тим самим набором глобальних компаній, які координують свої стратегічні дії в усіх країнах своєї активності.

Головними показниками глобалізації галузі є:

- ✓ співвідношення обсягів зустрічної торгівлі усередині галузі з обсягом світового виробництва;
- ✓ співвідношення зустрічних інвестицій з усім інвестованим у цю галузь капіталом;

- ✓ пропорції прибутків, що отримали конкуруючі компанії галузі у всіх головних регіонах світу;
- ✓ концентрація капіталу, що зростає через активізацію й злиття компаній [6].

Глобалізація на рівні окремої країни характеризується ступенем взаємозв'язку її економіки зі світовою економікою в цілому. Незважаючи на зростання глобалізації світової економіки, не всі країни в однаковій мірі інтегровані до неї.

Існує декілька головних показників, що визначають ступінь інтегрованості економік різних держав у глобальну економіку, серед яких:

- співвідношення зовнішньоторгового обороту і ВВП;
- прями іноземні інвестиції, які спрямовуються в країну і з країни, та портфельні інвестиції;
- потік платежів роялті в країну та з країни, що пов'язані з переданням технологій [6].

Глобалізація на світовому рівні визначається економічним взаємозв'язком між країнами, який зростає та відбивається на зустрічних потоках товарів, послуг, капіталу та технологій, що постійно збільшуються.

Головними причинами, що формують глобалізаційні процеси є:

- ❖ процес інтернаціоналізації, який викликає поглиблення взаємозв'язків між країнами та посилення їх взаємозалежності;
- ❖ науково-технічний прогрес: поява інформаційних технологій, які суттєво впливають на всю систему соціально-економічних відносин, підвищують до якісно-нового технічного рівня організаційно-економічні відносини, транспортні та комунікаційні зв'язки;
- ❖ загострення проблем, що є спільними для всіх людей і країн світу та є важливими з точки зору збереження та розвитку людської цивілізації [6].

Основними ознаками глобалізації є:

- тісний зв'язок між національними економіками та їх взаємопроникнення;

- інтернаціоналізація світової економіки під впливом поглиблення міжнародного поділу праці;
- послаблення можливостей національних держав щодо формування незалежної економічної політики;
- створення єдиної системи зв'язків і нової конфігурації світової економіки;
- збільшення масштабів обміну та інтенсифікації процесів руху товарів, капіталів, трудових ресурсів;
- об'єднання країн для вирішення глобальних проблем розвитку економіки та людства загалом [8].

Під впливом глобалізаційних процесів виникають нові суб'єкти світогосподарських процесів, які починають домінувати в міжнародній економічній системі. Такими суб'єктами є:

- міжнародні та регіональні організації (МВФ, Світовий банк, МОП, СОТ);
- країни «великої сімки»;
- інституціональні інвестори;
- багатонаціональні корпорації;
- великі міські мегаполіси [17].

Одним із важливіших показників, що характеризує стан розповсюдження процесів економічної глобалізації, вплив її на країни та ступень участі країн у процесах глобалізації є рейтинг глобалізації.

При складанні рейтингу глобалізації ураховуються чотири основних параметра.

1. Економічна інтеграція – обсяг міжнародної торгівлі, інвестицій і різного роду виплат (у тому числі й зарплат), що відбуваються з перетинанням державних кордонів.

2. Персональні контакти – міжнародні поїздки та туризм, обсяг міжнародних телефонних переговорів, поштових відправлень і переказів і т.ін.

3. Технологія – число користувачів Інтернет, число Інтернет-серверів і т.ін.

4. Участь у міжнародній політиці – членство держав у міжнародних організаціях, кількість посольств і т.ін.

За даними 2015 року найбільш глобалізованими країнами є Ірландія, Нідерланди та Бельгія.

Індекс глобалізації для окремих країн за системою КОФ станом на 01.01.2015 [складено автором на основі даних[16].

Таблиця 1.1

№	Назва країни	Рейтинг за системою КОФ	у відсотках (%)
1	Ірландія	1	91,30
2	Нідерланди	2	91,24
3	Бельгія	3	91,00
4	Австрія	4	90,24
5	Сінгапур	5	87,49
6	Україна	42	69,50

Основною рисою процесу глобалізації є формування глобально функціонуючого виробничого процесу, серцевиною якого є сформовані інтернаціоналізовані відтворювальні цикли – ядра, які виступають своєрідним локомотивом світового господарства. В межах цих циклів формується світовий дохід, перерозподіл якого є головним стратегічним орієнтиром і основою зовнішньої політики будь-якої держави.

За сучасних умов глобалізація має домінуючий вплив на розвиток світової економіки. З одного боку, вона підвищує ефективність та результативність функціонування національних економік, за рахунок поширення інновацій у сферах технологій та менеджменту, активізації обміну товарами, послугами та інвестиціями, а з іншого – посилює нерівномірність, асинхронність та диспропорційність розвитку.

На одному полюсі сучасної світової економіки концентруються країни – глобальні лідери з домінуванням США. На основі вдалої багаторічної експансії у всіх сегментах світового ринку, накопиченого у безпрецедентних масштабах капіталу ключовими детермінантами їх успіху стають інтелектуалізація, соціалізація, екологізація, деіндустріалізація економіки, пріоритетність знань та інформації, розвиток «людського капіталу».

На іншому полюсі світової економіки – більшість країн, для котрих економічна глобалізація проявляється як якісно нові умови розвитку, на які практично неможливо впливати, але обов'язково треба враховувати. Особливо важливо враховувати масштаби і динаміку процесу становлення системи глобального управління ресурсами планети і перерозподілом світового доходу, який не є еквівалентним [12].

Розгортання процесу глобалізації вирізняється суперечливим впливом на національні економіки та на весь перебіг сучасного світового господарського розвитку.

З одного боку, глобалізація небачено розширює можливості окремих країн щодо використання та оптимальної комбінації різноманітних ресурсів, їхньої більш глибокої і всебічної участі в системі міжнародного поділу праці, з іншого - глобальні процеси значно загострюють конкурентну боротьбу, спричиняють маніпулювання величезними фінансовими й інвестиційними ресурсами, що становить реальну загрозу для країн із низькими і середніми доходами.

Таким чином, за незаперечних переваг слід враховувати неоднозначність, різноспрямованість впливу глобалізації на розвиток різних груп країн та галузей сучасного виробництва [2].

Розвиток глобалізації сприяє створенню єдиного глобального ринку. Однозначно оцінити вплив глобалізації на світові процеси не можна. Існують і переваги, і недоліки. Переваги глобалізації чітко сформульовані Р.П.Колосовою, яка визначила, що глобалізація дозволяє:

- поглиблювати міжнародний розподіл праці;

- ефективніше розподіляти кошти і в кінцевому підсумку сприяти підвищенню якості трудового життя, розширенню життєвих перспектив населення (при нижчих для нього затратах);

- здійснювати економію на масштабах виробництва, що потенціально може сприяти зниженню цін, а значить, стійкому економічному зростанню, підвищенню рівнів зайнятості й життя;

- підвищити рівень продуктивності праці в результаті раціоналізації виробництва на глобальному рівні й поширювати передову технологію, а також посилити конкурентний тиск на користь безперервного введення іновацій у світовому масштабі [13].

Крім того, глобалізація може сприяти вільному і широкому розповсюдженню капіталів, зростанню зарубіжних інвестицій, розширенню можливостей для розвитку інфраструктури, полегшенню контактів між людьми різних країн.

Однак глобалізація несе з собою не тільки переваги, а й недоліки, негативні наслідки і потенційні проблеми. Вона супроводжується:

- взаємозалежністю фінансових ринків;
- зростанням спекулятивних валютних потоків між державами і вторинних фінансових ринків;
- станом платіжної і торгівельної розбалансованості, що у сукупності значно обмежують можливість формування незалежної макроекономічної політики на національних рівнях [13].

Особливо жорстко така обмеженість у визначенні перспектив економічного зростання стосується політики в сфері праці і соціально-трудова відносин.

Процеси глобалізації істотно впливають на зміст і темпи формування нових типів відносин у сучасному суспільстві і фахівців нового покоління. Від людини XXI століття потрібні особлива мобільність і здатність адаптуватись до жорстких умов життя, змін структури і змісту професій, культурного середовища. Показником глобальної мобільності людини,

ймовірно, буде універсальне утворення і здатність мобілізуватись й вчитись протягом усього життя. У новому тисячолітті міжнародне співробітництво переходить в еру глобалізації розвитку, що відкриває для людства не тільки нові, раніше небачені можливості розвитку і якісного росту, але і нові загрози, проблеми і глобальні конфлікти.

Негативні сторони глобалізації пов'язані з: нерівномірним розподілом зростання світового доходу між різними країнами; економічною, фінансовою та політичною експансіями розвинутих країн: поглибленням диференціації між країнами за економічним розвитком; тенденціями до зникнення національних особливостей народів та етносів.

Для деяких країн глобалізація створила такі можливості, які неможливо було уявити декілька років тому. Але вона створила і нові небезпеки для багатьох інших країн. Від глобалізації, насамперед, виграють багаті люди, фірми та країни, експортери капіталу, технології, міжнародні та глобальні фірми-лідери. Програють же країни з односторонньою, недостатньо розвинутою економікою, слабкою інфраструктурою, дрібні підприємства, некваліфіковані працівники, немобільні верстви населення [4].

Глобалізація економічної системи пов'язана з формуванням в рамках провідних західних держав замкненої господарської системи. Цей процес можна прослідкувати за такими напрямками:

- 1) концентрація в постіндустріальному світі більшої частини інтелектуального і технологічного потенціалу людства;
- 2) зосередження основних торгівельних потоків в межах співдружності розвинених держав;
- 3) замикання інвестиційних потоків;
- 4) спрямованість міграційних потоків з країн «третього світу» в розвинені регіони планети.

В умовах глобалізації світової економіки важливу роль відіграють транснаціональні корпорації (ТНК), які виступають головним суб'єктом інвестиційної діяльності. За даними останнього з доступних річних звітів

ЮНКТАД (World Investment Report) у світі діють 82 тис. ТНК, як мають 810 тис. зарубіжних філій, обсяг прямих інвестицій оцінюється у 7,6 трлн.дол.

Сьогодні ТНК контролюють понад 50% світового промислового виробництва, 67% міжнародної торгівлі, більш як 80% патентів і ліцензій на нову техніку, технології та ноу-хау, майже 90% прямих зарубіжних інвестицій. Практично вся торгівля сировиною на світових ринках контролюється ТНК [18].

В одних країнах (в країнах, де знаходяться штаб-квартири ТНК) як і з точки зору глобалізації, відбуваються позитивні економічні процеси. В інших країнах (в країнах, де діють ТНК, але не знаходяться їх штаб-квартири) економічні процеси не є обов'язково позитивними, або є просто негативними. Це пов'язано як з сутністю самих ТНК, так із визначенням основних ознак та характеристик процесів глобалізації.

Таким чином, глобалізація є багаторівневим, багатомірним, нерівномірним, складним і суперечливим процесом, що відіграє системоутворюючу роль у формуванні загальнопланетарного господарства. Глобалізація впливає на розвиток економіки країни як позитивно, так і негативно. З однієї сторони глобалізація надає нові можливості для економічного розвитку, розширює межі їхньої економічної діяльності, а з іншої сторони, глобалізація для деяких країн є негативним явищем, так як рівень їх економічного розвитку не дає їм змоги зайняти конкуруюче місце в міжнародних економічних відносинах в процесі глобалізації.

Глобалізація економіки - це не лише вигоди від зростання участі країни в світових економічних процесах, але й висока ймовірність втрат, зростання ризиків. Глобалізація передбачає, що країни стають не просто взаємозалежними з причин формування системи міжнародного інтегрованого виробництва, зростання обсягів світової торгівлі та потоків іноземних інвестицій, інтенсифікації руху технологічних нововведень тощо, але й більш вразливими щодо негативного впливу світогосподарських зв'язків.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ВПЛИВУ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ПОКАЗНИКИ ЗАЙНЯТОСТІ ТА БІДНОСТІ В ЕКОНОМІЦІ РОЗВИНУТИХ КРАЇН ТА КРАЇН ІЗ НОВОСТВОРЕНИМ РИНКОМ

Глобалізація визначається як загальноцивілізаційний процес, який характеризується економічною, культурною, політичною інтеграцією та уніфікацією. Глобалізація справляє величезний вплив на всі сфери людського буття. Основними рисами цього процесу є зміцнення зв'язків між найвіддаленішими точками планети, посилення взаємозалежності країн і народів; поширення спільних для всього людства технологій, культури, ідей; розподіл праці, міграція капіталу, людських та виробничих ресурсів в масштабах усієї планети; виникнення спільних для світового співтовариства проблем. Глобалізація здійснює значний вплив на показники зайнятості і бідності усіх країн світу [22].

В умовах глобалізації виробництва, все більше втрачають свою самобутність та відокремленість національні ринки праці. Між ними виникають транснаціональні потоки робочої сили, які набирають постійного і систематичного характеру. Тобто, поряд з міжнародним ринком товарів, послуг і капіталів значних масштабів набуває тепер і міжнародний ринок робочої сили, який являє собою не просто суму національних ринків, а систему, що базується на їхніх взаємозв'язках та взаємодоповненнях.

Міжнародний ринок праці як система відносин, що виникають між державами з приводу узгодження попиту та пропозиції трудових ресурсів, умов формування робочої сили, оплати праці та соціального захисту сформувався в основному у зв'язку з нерівномірністю розміщення робочої сили у різних регіонах та наявності відмінностей у її відтворенні на національному рівні [15].

Вплив глобалізації на ринок праці відбувається за такими основними напрямками.

1. Зміна структури зайнятості. Внаслідок синергічного ефекту глобалізації та технологічної революції в соціально-економічній сфері різних

країн відбуваються фундаментальні зрушення, їх проявом є зниження частки виробничого сектора і зростання сектора послуг, деконцентрація промислового виробництва, зрушення його в галузевій структурі тощо. Зазначені зрушення приводять до змін у структурі й характері зайнятості, значно впливають на стан ринку праці, формують нові тенденції його розвитку. У розвинутих країнах продовжується зменшення частки обробної промисловості з одночасним розвитком індустрії послуг і збільшенням її питомої ваги [21].

2. Дисбаланс між структурою робочої сили та робочих місць. Глобалізація і технологічна революція породжують механізми як створення так і ліквідації робочих місць. За оцінкою більшості економістів, що досліджують цю проблему, у довготривалому плані ефект створення робочих місць переважає ефект їх ліквідації, але "компенсація" не відбувається автоматично та нові робочі місця не відповідають колишнім за складністю виконаних робіт, структурою, видами робіт, географічним розташуванням тощо. Дисбаланс між структурою робочої сили та робочих місць стає дедалі очевиднішим як для розвинутих країн, так і для тих, що розвиваються.

3. Зміна структури попиту на робочу силу. За оцінками як західних, так і вітчизняних економістів, в умовах глобалізації та технічної революції дедалі актуальнішою стає проблема скорочення попиту на некваліфіковану робочу силу. Становлення постіндустріальної, інформаційної економічної системи призвело і продовжує призводити до "відторгнення" значної частки робочої сили, що є некваліфікованою чи отримала кваліфікацію, на яку немає попиту, і нездатної до перенавчання. За даними обстежень домогосподарств, проведених в останні роки в деяких країнах, рівень безробіття серед найменш кваліфікованих є набагато вищий, ніж серед освіченіших [21].

4. Перенесення виробництв до країн із дешевою робочою силою. Під впливом лібералізації зовнішньої торгівлі, розширення меж відкритості національних товарних та фінансових ринків, і зростання конкуренції між товаровиробниками відбуваються суттєві зміни в структурі та масштабах

зайнятості. Дедалі більше розширюються можливості перенесення виробництва і відповідно, робочих місць, до інших країн, і передусім до країн з дешевшою робочою силою [21]. Разом зі створенням робочих місць ТНК експортують до країн, які розвиваються, нове обладнання, передові технології, що сприяє підвищенню якості місцевої робочої сили. Водночас серед управлінських та інженерних кадрів частка місцевого населення, як правило, незначна. Не отримують розвитку в країнах, що розвиваються, і науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи, які зосереджені в країнах, де розташовані штаб-квартири ТНК [21]. Крім того, існує небезпека скидання зарубіжними інвесторами в країну застарілих і екологічно небезпечного виробництва і відповідних робочих місць.

5. Підвищення мобільності робочої сили. Складовою процесів глобалізації є зростання мобільності робочої сили, інтенсифікація міграційних процесів, наслідки яких є суперечливими. Для країн, що не проводять зваженої міграційної політики, серйозним випробуванням для національного ринку праці стає зростання конкуренції з боку країн з низьким рівнем заробітної плати, скорочення кількості робочих місць, на яких працює корінне населення, та зниження середнього рівня оплати праці, особливо некваліфікованої і низько кваліфікованої робочої сили [21]. Трудова міграція в цивілізованих формах— явище економічно вигідне, тому що на національному ринку завжди існують робочі місця, непривабливі для місцевого населення. Разом із тим, залучення іноземної робочої сили викликає тиск на заробітну плату, породжує безробіття серед місцевого населення. В результаті зростає попит на соціальні гарантії при одночасному скороченні податкової бази. Так, для підтримки стабільності національної економіки відповідно до світових квот число мігрантів не повинно перевищувати 0,1% від чисельності населення країни.

6. Розвиток нетрадиційних форм зайнятості. Глобальна економіка демонструє тенденцію до нових форм зайнятості, до віртуалізації праці, інтелектуалізації праці, власності, виробництва. Показником глобальної

мобільності людини є універсальна освіта і здатність напружуватись, рухатись, мобілізуватись і вчитись все життя [21]. Характерною тенденцією змін на ринку праці, під впливом глобалізації є розвиток неповної зайнятості.

7. Відплив висококваліфікованої робочої сили з країн, що розвиваються та країн з перехідною економікою. Для країн, що розвиваються, а також країн з перехідною економікою серйозною проблемою стає відплив висококваліфікованої робочої сили. Глобалізація і технічний прогрес сприяють підвищенню попиту на висококваліфіковану робочу силу з боку транснаціональних компаній. За підрахунками західних учених, еміграція висококваліфікованого фахівця рівнозначна вкладенню в економіку вибраної ним країни мільйона доларів [21].

Низька ймовірність економічного зростання, глобалізаційні процеси та кризові зміни в економічних прогнозах вплинули на світову ситуацію зайнятості. За оцінками Міжнародної організації праці в 2013 році по всьому світі перебували в стані безробіття майже 202 млн. осіб, що, майже, на 5 млн більше за попередній рік. Це відображає той факт, що зайнятість не зростає настільки швидко, щоб йти в ногу із зростаючою робочою силою [23].

Масова частка зростання світового безробіття припадає на Східну та Південну Азію, які разом представляють більше 45-ти відсотків «нових» безробітних. Відзначається і подальше зростання безробіття на півдні Сахари та у Європі. З іншого боку, Латинська Америка додає менше 50000 додаткових безробітних до їх загального числа у світі – або близько 1 відсотка від загального збільшення безробіття в 2013 році [23].

В цілому, складні тенденції у сфері зайнятості від початку фінансової кризи в 2008 року поширюються, а зростання безробіття та скорочення темпів створення нових робочих місць свідчать про можливість їх суттєвого загострення. У 2013 році цей розрив досяг 62 млн робочих місць, в тому числі 32 млн. додаткових безробітних, 23 мільйони осіб, відмовились від пошуку роботи, а 7 млн економічно неактивних людей, просто не бажають виходити на ринок праці [21].

Якщо нинішні тенденції збережуться, глобальне безробіття буде погіршуватися й надалі, поступово, досягнувши у 2018 року показника у 215 мільйонів осіб. Протягом цього періоду, щороку будуть створюватися близько 40 мільйонів нових робочих місць. Проте, очікується, що на ринок праці щорічно будуть виходити 426 мільйонів людей. Протягом наступних п'яти років, світовий рівень безробіття стабільно лишатиметься, на піввідсотка вищим, ніж у докризовий період [21].

Рівень зайнятості не покращується і зберігається на 1 процентний пункт нижче від докризового рівня. Це особливо помітно в Східній і Південній Азії, де багато жінок залишили ринок праці. В Центральній та Східній Європі, спостерігалось збільшення рівня зайнятості. Тут і в інших країнах з менш розвиненими системами соціального забезпечення, у яких раніше відбулось скорочення зайнятості, багато економічно неактивних людей повернулося на ринок праці, часто до неформальної зайнятості для того, щоб компенсувати втрати доходів домашніх господарств [21].

Кількість працюючих бідних продовжує знижуватися в світовому масштабі, хоча і більш повільними темпами, ніж у попередні десятиліття. У 2013 році 375 мільйонів працюючих (або 11,9 відсотка від загальної зайнятості), за оцінками експертів, живуть менше ніж на 1,25 дол США на день, і 839 млн чоловік (або 26,7 відсотка від загальної зайнятості) повинні прожити за 2 дол США на день або, навіть, і менше. Це істотне скорочення в порівнянні з початку 2000-х, коли відповідне число працюючих бідних нижче 1,25 дол США і 2 дол США були більш 600 млн. і більше 1,1 млрд. відповідно. Проте, процес скорочення працюючих бідних зайшов у глухий кут. У 2013 році число працівників в умовах крайньої бідності знизився тільки на 2,7 відсотка в усьому світі, один з найнижчих темпів зниження протягом останнього десятиліття, за винятком, безпосередньої, кризового року [21].

Неформальна зайнятість залишається широко поширеним явищем в більшості країн, що розвиваються, хоча існують значні регіональні

відмінності. У Східній Європі, країнах СНД і в декількох країнах з розвинутою економікою, неформальна зайнятість як і раніше складає більше 20 відсотків від загального числа зайнятих. У Латинській Америці, деякі країни досягли значного прогресу в підтримці неформальної зайнятості нижче 50 відсотків, але країни Андського співтовариства та Центральної Америки з низьким рівнем доходу, продовжують відчувати підйом таких показників до 70 відсотків та й більше. Значно вищі показники неформальної зайнятості можна знайти в країнах Південної і Південно-Східної Азії. У деяких країнах цих регіонів, показники неформальної зайнятості досягають 90 відсотків від загального числа зайнятих. Навіть при тому, що процес скорочення бідності був найсильнішим у цих регіонах, відсутність офіційних робочих місць, швидше за все, стає бар'єром для сталого подальшого скорочення бідності [23].

Потенційна чи реальна загроза втрати робочих місць під впливом глобалізаційних процесів створює в суспільстві атмосферу невпевненості, негативно позначається на балансі сил між найманими працівниками і роботодавцями.

Неоднозначним є вплив процесів глобалізації на стан у сфері доходів працюючих. Результати останніх досліджень свідчать про різке збільшення прибутковості найбільших міжнародних корпорацій, поляризацію у рівні доходів вищої управлінської ланки і звичайних працівників цих компаній. Так, у США середня заробітна плата керуючого компанією у 419 разів є більшою, ніж у звичайного працівника. В умовах жорсткої конкуренції стає проблематичною реалізація принципу «однакової оплати за однакову працю», який проголошено у Статуті МОП [10].

Глобалізація різко посилила проблеми міграції робочої сили. За даними ООН за межами різних країн сьогодні проживає понад 125 мільйонів людей або близько 2 відсотків населення світу. Окрім цього, у світі нараховується близько 23 млн. біженців, що вдесятеро більше ніж 20 років тому і на 8 млн. від 1991 року. Мігранти і біженці істотно посилюють конкуренцію на

ринку праці тих держав, куди вони прибувають. Це, з одного боку, веде до зменшення зайнятості і збільшення безробіття, а з другого — до зниження соціальних стандартів. Мігранти і біженці складають значну частину незаможних і безробітних. Вони готові на будь-яку роботу аби зачепитися за місце перебування і погоджуються працювати за 20-30 відсотків нормативної зарплати, обходячись без прийняттого соціального страхування [7].

Глобалізація – це і стан, і процес, і перспектива розвитку людського суспільства, з'єднання людськості у цілісному світі. Відомо, що переваги глобалізації не реалізуються автоматично. Не всі країни відчують їх однаковою мірою. Досягнення глобальної економіки не зняли з повістки дня проблему подолання небезпечних розривів у рівнях економічного розвитку країн. Так, зокрема, за дослідженнями ЮНІСЕФ, 20 % населення світу з найвищими доходами отримують 70 % сукупного світового доходу порівняно з 2 % світового доходу, що припадають на 20 % найбіднішого населення, якщо оцінювати виходячи з валютних курсів ПКС. Розрахунки за ринковими валютними курсами свідчать, що насправді розрив між багатими і бідними є ще більшим: 20 % найбагатшого населення отримують 83 % світового доходу, а 20 % найбіднішого – тільки 1 %. При цьому на тенденцію до скорочення розриву між ними не можна покладати особливих надій, оскільки за нинішніх його темпів найбідніший мільярд зможе досягти частки у 10 % глобального доходу тільки через 800 років [13]. Проблема бідності не повинна мати місце в світовій економіці на етапі постіндустріального розвитку.

Лідерами у глобальній економіці виступають країни "великої вісімки" – США, Велика Британія, Німеччина, Італія, Канада, Франція, Японія та Росія. У глобальному масштабі нерівність між країнами ще більше посилюється. Сьогодні США, європейські країни та Японія у 100 разів багатші, ніж Ефіопія, Гаїті і Непал. Швидкий економічний ріст в Індії і Китаї, які належать до найбільших та найбідніших країн, сприяє зменшенню нерівності у світі [2].

Нині проблема бідності набула глобального характеру і властива як багатим індустріальним країнам, так і тим, що розвиваються, хоча й проявляється неоднаково. Так, у найбідніших країнах більшість населення неписьменне, живе фактично в антисанітарних умовах. Близько 1,5 млрд. людей позбавлені елементарної медичної допомоги, майже 2 млрд. – не мають можливості користуватися безпечною для здоров'я водою, при цьому $\frac{2}{3}$ всіх нужденних людей проживають у 10 країнах світу (Індії, Китаї, Бангладеші, Бразилії, Індонезії, Нігерії, В'єтнамі, Пакистані, Ефіопії, на Філіппінах). Щорічно від недоїдання у цих країнах страждає 500 млн. осіб, вмирає від голоду 30-40 млн. [3].

У країнах "золотого мільярда" бідними вважають людей, які не мають необхідних коштів для отримання сучасної якісної освіти та інших можливостей поліпшення власного добробуту. Незалежно від загального рівня життя населення у країні, завжди є частина людей, які живуть значно гірше, їх вважають бідними за національними стандартами.

Бідність – це не тільки неможливість індивіда внаслідок нестачі коштів підтримувати існування, а й невизнання його в суспільстві, недоступність послуг, суспільних ресурсів, відсутність роботи, рання смертність і навіть проживання у забрудненому середовищі [9].

З'ясовуючи сутність бідності, по різному трактують причини її загострення та виникнення нерівності. Перша причина – це нерівний розподіл економічного виграшу від функціонування більш ефективних глобальних ринків. Посилення інтегрованості ринків товарів і послуг, збільшення потоків капіталу, поширення глобальних технологій сприяють перевищенню в усьому світі попиту на працівників, що володіють відповідними навичками, над пропозицією. У результаті підсилюється нерівність не тільки усередині країн, – показовими прикладами можуть бути Китай і Індія, – але й між країнами, оскільки виникають стимули до еміграції їхніх висококваліфікованих громадян, тому що у бідних країнах практично відсутні можливості продуктивно застосовувати свої професійні навички.

Друга причина того, що глобалізація сприяє посиленню нерівності – недосконалість глобальних ринків. Класичний приклад "провалу" ринку – забруднення навколишнього середовища, у результаті якого винний одержує вигоди, не несучи повного тягаря витрат. На глобальному рівні висока емісія парникових газів у США покладає додаткові витрати на бідні країни.

Третя причина, за якою глобалізація веде до нерівності, те, що на глобальному рівні режими торгівлі, міграції й охорони прав інтелектуальної власності природно відбивають більшу ринкову владу багатих країн. [1].

Бідність наявна навіть у найрозвинутіших країнах. Незважаючи на те, що Велика Британія є однією з найбагатших країн Європи і світу, вона має доволі високий рівень бідності, основними причинами якого вважають недостатній перерозподіл доходів, низький рівень соціальної допомоги, а також несправедливу сплату податку до місцевої адміністрації, оскільки найбідніше населення віддає для цього найбільшу частку своїх доходів. Основними показниками добробуту індивіда у Німеччині, крім доходів і багатства, є такі виміри: освіта, робочий статус, здоров'я, житло, в тому числі середовище мешканця, сімейний статус та соціальні зв'язки. В США людина вважається бідною, якщо вона заробляє за місяць близько 1000 дол., в Італії межа бідності вимірюється 900 євро. Водночас, наприклад у Нігерії, така ситуація оцінюється як благополучна [20].

Світовий банк (СБ), вивчивши стан справ у 15 найбідніших країнах світу, підняв межу бідності з 1,25 дол. до 1,9 дол. на день.

За словами Президента СБ Джим Йонг Кіма, на рішення СБ вплинуло зниження купівельної спроможності у світі. Досліджувалися аспекти проживання людей у 15 найбідніших країнах і особливо їх споживчий кошик. В результаті експерти дійшли висновку, що сьогодні бідним потрібний щоденний дохід у 1,9 долара, щоб купити ті самі продукти, які вони купували за аналогічного показника в 1,25 дол. у 2008 році.

На рішення змінити планку вплинула економічна ситуація в Індії, яка є одним з головних визначальних чинників. За абсолютною чисельністю

бідних Індія є лідером, при цьому країна зараз розвивається швидше, ніж інші зростаючі економіки [24].

Глобалізація економічної інтеграції і технологічного прогресу, з одного боку, посилюють конкуренцію, яка може призвести до нестабільності виробництва, а відповідно й зайнятості у великих сегментах національної робочої сили, з іншого боку, забезпечуються нові можливості для економічного зростання і розширення зайнятості.

РОЗДІЛ 3. ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ТЕНДЕНЦІЇ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАЙНЯТОСТІ ТА БІДНОСТІ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Проблеми економічної нерівності, безробіття та бідності, які в XXI столітті розглядаються як головні у соціально-економічній політиці будь-якої держави, в окремих країнах загострилися настільки, що власними зусиллями вони вирішити їх не в змозі. Така ситуація детермінує необхідність розробки нових інструментів вирішення проблеми бідності та регулювання зайнятості, які базуватимуться на відповідних методологічних висновках і матимуть глобальну інституціональну основу.

Вважається, що ефективна політика у сфері регулювання ринку праці може сприяти розвитку трудових відносин, скороченню бідності, дозволяючи при цьому створювати більш якісні робочі місця, полегшувати наслідки процесів, які відбуваються на цьому ринку забезпечуючи належні умови праці [15].

Оскільки безробіття є неприйнятною альтернативою зайнятості, кожна держава розробляє заходи боротьби з ним. Це передбачається і міжнародними трудовими нормами. Існує два принципово різних підходи до скорочення безробіття або упередження його розвитку – американський («жорсткий») і шведський («протекціоністський»).

Американський підхід відображає сутність ліберального ринку праці. Він будується на субсидіарному ставленні до людини, тобто спрямований зберігати намагання людини на самовідповідальність і самореалізацію з мінімальною відповідальністю суспільства за особу. Тому допомога по безробіттю при «жорсткому» підході сплачується не більше півроку, що спонукає особу шукати роботу. Ті, хто не знаходять роботи за цей період, переходять до групи бідних громадян, які проживають на державну допомогу.

Шведський підхід до державного регулювання зайнятості віддає перевагу активним заходам. Безробітних перенавчають новим професіям, створюють нові робочі місця, підтримують самозайнятість, мале

підприємництво, здійснюють інші заходи щодо розширення сфери докладання праці. Такий підхід називається «протекціоністським» і є основою соціал-демократичного ринку праці [6].

Завдяки демографічним процесам щорічно ринок праці поповнюється на 40 млн. осіб, а це означає, що на період до 2030 року потрібно буде створити більш ніж 600 млн. робочих місць у сфері глобальної економіки.

Прогнозується, що ці місця переважно будуть створюватися у секторі послуг, на який сьогодні припадає майже 49% усіх зайнятих у світі у порівнянні із 29% у сільгоспвиробництві та 22% в промисловості. І що, важливо цим працівникам доведеться фінансово підтримувати значну кількість осіб похилого віку. Вже тепер частка світового населення у віці понад 65 років становить 8%, а на початок 2040 року їх кількість зросте до 14% [22].

Як показує попередній досвід регулювання ринку праці, глобалізація міждержавних стосунків та міжнародна економічна інтеграція з її періодичними кризовими явищами зазвичай призводять до зростання безробіття, а тому боротьба з цим явищем традиційними формами найму не завжди є достатньо ефективною, адже позбавляє при цьому багатьох потенційно працездатних і таких, що готові приступити до праці осіб можливості реалізувати належне їм від природи право на працю.

Варто відзначити, що переважна більшість цих обставин не залишились поза увагою світового співтовариства і в результаті спільних напрацювань з'явилися ряд міжнародних документів як на рівні ООН так і Європейської спільноти у яких проблему реалізації права на працю пропонувалось вирішувати у якісно новий спосіб – шляхом забезпечення гарантій зайнятості.

Зокрема, сторони Європейської соціальної хартії (переглянутої) з метою гарантування цього права зобов'язалися визнати однією зі своїх найважливіших цілей і одним зі своїх найголовніших обов'язків досягнення

та підтримання якомога вищого і стабільного рівня зайнятості, маючи на меті досягнення повної зайнятості [22].

Тобто, для світового співтовариства проблема соціальної стабільності – це передусім проблема зайнятості. Як і в який законний спосіб здійснюватиметься реалізація права людини на працю не є зараз важливим. Головна умова, щоб переважна більшість працездатного населення була працевлаштованою і мала можливість отримувати дохід, який дозволяв би забезпечити належний рівень життя кожному учаснику суспільно-трудогих відносин.

В ухваленій у березні 2010 року новій європейській стратегії економічного розвитку на найближчі десять років – «Європа 2020: стратегія розумного, стійкого та всебічного зростання» Європейська Комісія серед основних напрямків діяльності, що ними повинні керуватися країни Європейського Союзу поставила вимогу вирішення проблеми зайнятості. Принаймні, станом на 2020 рік Європейська спільнота ставить за мету досягти працевлаштування 75% населення віком від 20 до 64 років [24].

Стратегією «Європа 2020» передбачено також, що одним із пріоритетних напрямів діяльності європейського співтовариства має стати створення необхідних умов для вдосконалення ринку праці і збільшення зайнятості населення. Надаючи європейцям можливості для здобуття нових знань та навичок ЄС націлює майбутню робочу силу на адаптацію до зміни умов на ринку праці, що зрештою повинне призвести до зменшення безробіття та зростання продуктивної діяльності працівників[24].

Для цього пропонується створити й адаптувати також нове європейське законодавство, яке б могло відповідати засадам розумного регулювання, включаючи інструменти трудового законодавства (робочий час, час відпочинку, призначення на посаду, доведення інформації до працівників), а також нові ризики завдання шкоди здоров'ю і отримання травм на роботі.

Світова спільнота, визначившись з основними своїми засадами у сфері забезпечення повної і продуктивної зайнятості населення успішно і

послідовно впроваджує у систему регулювання відносин, що пов'язані з використанням праці усі можливі юридичні засоби, необхідні для реалізації громадянами належного їм права на працю.

Глобалізаційні процеси, які відбуваються у суспільстві безпосередньо впливають і на способи функціонування світового ринку праці. Чимало нових підприємств створюються лише задля виконання якогось разового проекту і потребують використання тимчасової праці, а по його завершенні шукають нових людей для нової праці. Типовим прикладом тут може бути сучасне будівництво. Воно, як і деякі інші галузі господарювання пов'язане також із сезонним характером роботи. Тому, навіть з огляду на ці обставини традиційні способи регулювання трудових відносин перестають бути ефективними у сучасних умовах.

Не можна відкидати й існуючі тепер можливості працівників різних країн, особливо у межах Європейського Союзу шукати роботу в інших державах-учасницях цієї спільноти. Тому, навіть якщо фінансові можливості роботодавців і їхні потреби, щодо залучення робочої сили виявляються достатньо вагомими але при цьому юридичні приписи, що регламентують використання чужої праці будуть занадто імперативними, то навряд чи можна сподіватися на відповідне розширення кількості робочих місць та зменшення числа безробітних. Роботодавці змушені будуть вдаватися до різного роду тіньових схем використання праці, а це навряд чи допоможе ефективно вирішити проблеми на ринку праці. Ось чому важливим завданням на сьогодні є зміна способів і методів регулювання відносин з використанням праці з метою створення якомога більших гарантій захисту прав та інтересів усіх учасників суспільно-трудова відносин, у тому числі і роботодавців. Тільки завдяки збалансуванню інтересів суб'єктів, які формують систему відносин на світовому ринку праці можна досягти повної і продуктивної зайнятості, що є запорукою соціального миру і злагоди [15].

В даний час можна спостерігати посилення впливу Міжнародної організації праці на розвиток глобального ринку праці. Пріоритетне місце в

практиці діяльності МОП займають конвенції та рекомендації, які спрямовані на захист прав працівників, серед яких важливо виділити наступні.

Щоб отримати соціальні здобутки від глобалізації, країни ЄЕС поставили перед собою наступні завдання: поліпшувати прогнозування зайнятості і тенденцій розвитку ринку праці, удосконалювати статистику і механізм взаємного обміну інформацією між державами з метою своєчасного прийняття заходів; прискорити в рамках створеного загального ринку праці усунення дискримінації трудових мігрантів, поліпшення умов їх праці та життя; боротися із структурним і регіональним безробіттям і напівбезробіттям; підвищувати професійну мобільність робочої сили, удосконалювати і наближувати системи професійного навчання, розвивати загальну політику ЄЕС у цій області; залучати до економічного життя працівників з низьким рівнем кваліфікації, що мають обмежені можливості або бажання підвищити цей рівень [21].

Щодо заходів на ринку праці, заслуговують на увагу пропозиції, вироблені фахівцями ООН: збільшення числа робочих місць з упором на створення робочих місць, що вимагають високого та достатнього рівня освіченості робочої сили; постійне підвищення кваліфікації працівників, особливо шляхом навчання некваліфікованих працівників, за допомогою професійної підготовки, поширення технічних знань без відриву від виробництва і забезпечення гнучкості навиків, необхідних для зміни місця роботи; зберігання розумних норм виплати компенсацій, мінімальної заробітної плати, прийнятих стандартів і прав в сфері охорони праці.

Проблема бідності, як свідчить дослідження, має національний і глобальний характер, що відображає нерівність економічних можливостей різних країн світу. Значні диспропорції у масштабах розповсюдження бідності, зростання соціальних дисбалансів вимагають вирішення проблеми бідності на наднаціональному рівні.

Розробка заходів щодо скорочення бідності та їх реалізація, здійснюється на підставі рішень світових конгресів, самітів, конференцій і спеціальних програм міжнародних організацій. Питаннями скорочення бідності займаються такі міжнародні організації як Організація Об'єднаних Націй (ООН), Світовий банк (СБ), Міжнародна організація праці (МОП), Міжнародна асоціація розвитку (МАР) та Організація економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР), які надають допомогу як державним органам, так і різним суспільним організаціям. Ці міжнародні економічні організації здійснюють матеріально-технічну підтримку в розробці державних програм скорочення бідних та при проведенні соціологічних і статистичних досліджень стану бідних у різних країнах. Їх дії базуються на використанні світового досвіду та сприянні фахівцями міжнародних організацій покращенню і оздоровленню соціально-економічних обставин, які зменшують поширення бідності.

В умовах глобалізації заходи щодо скорочення бідності і забезпечення прав людини включають в себе широкий діапазон юридичних інструментів, більшість яких розроблено під егідою ООН. Боротьба з бідністю у світовому масштабі декларується як головна місія ООН.

У вересні 2015 року в рамках 70-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН у Нью-Йорку відбувся Саміт ООН для прийняття Порядку денного в галузі розвитку на період після 2015 року. Саміт розглядається світовою спільнотою як подія історичного значення. Проблематика Саміту охоплювала всі аспекти соціально-економічного розвитку, конкурентоспроможності країн, екологічної та енергетичної безпеки, глобального партнерства для розвитку, а обсяг ґрунтовної підготовчої роботи не мав прецедентів в історії[26].

Після Саміту перед країнами членами-ООН постали нові завдання адаптації визначених на глобальному рівні цілей та їх моніторингу. Цілі сталого розвитку на 2016-2030 роки:

1. До 2030 року ліквідувати крайню бідність для всіх людей в усьому світі;

2. До 2030 року скоротити частку чоловіків, жінок і дітей будь-якого віку, що живуть у злиднях у всіх їх проявах, згідно з національними визначеннями, принаймні наполовину;

3. Упровадити на національному рівні належні системи і заходи соціального захисту для всіх, включаючи встановлення мінімальних рівнів, і до 2030 року досягти суттєвого охоплення бідних і уразливих верств населення;

4. До 2030 року підвищити життєстійкість малозабезпечених і осіб, які перебувають в уразливому становищі, зменшити їх незахищеність і вразливість перед викликаними зміною клімату екстремальними явищами та іншими економічними, соціальними й екологічними потрясіннями і лихами;

5. Забезпечити мобілізацію значних ресурсів із найрізноманітніших джерел, у тому числі на основі активізації співпраці в цілях розвитку, щоб надати країнам, які розвиваються, особливо найменш розвиненим країнам, достатні та передбачувані кошти для здійснення програм і стратегій з ліквідації бідності в усіх її формах;

6. Створити на національному, регіональному та міжнародному рівнях надійні стратегічні механізми, в основі яких лежали б стратегії розвитку, що враховують інтереси бідності і гендерні аспекти, для сприяння прискореному інвестуванню в заходи щодо ліквідації бідності [26].

Сучасні держави використовують різні засоби для вирішення проблеми бідності. Найбільших успіхів в боротьбі з бідністю досягла так звана соціальна держава, яка бере на себе турботу про матеріальне становище своїх громадян, проводить сучасну соціальну політику. Така держава сприяє збереженню стабільності, суспільної злагоди, попереджає гострі соціальні конфлікти. Поняття «соціальна держава» з'явилося у першій половині XIX ст. В 1848 році у Франції обговорювалась можливість такого визначення держави. Пізніше це поняття використовували паризькі комунари. Але конституційне закріплення це поняття дістало лише після Другої світової війни в ряді країн Європи – Франції, Німеччини, Іспанії. Сьогодні і в

конституціях деяких найбідніших країн Африки записано, що вони є соціальними державами. Хоча проголошення держави соціальною не означає, що вона така насправді. США є соціальною державою, хоча це не записано в Конституції країни. Соціальна держава постає як продукт тривалого розвитку. Потрібні певні передумови для її виникнення. До чинників, що обумовили виникнення соціальної держави, відносяться достатньо високий рівень економічного розвитку, що є результатом суспільної модернізації; громадянське суспільство; культура, для якої характерні солідаристські традиції і ін. Державні соціальні витрати в розвинутих країнах світу постійно зростали.

Значна частина цих коштів йшла на освіту, медичне обслуговування, підтримку доходів населення, житлове будівництво, соціальні трансфери. В США ці витрати становили половину всіх бюджетних витрат, у Німеччині – 2/3, у Великобританії майже 60%. Таким чином, ні криза економіки, ні критика соціальної держави неоконсерваторами, позиції яких посилились в 80-ті роки, не привели до відмови від соціальної діяльності держави. Хоча в умовах кризи деякі соціальні програми все ж були скорочені, зменшились темпи зростання витрат на соціальні потреби, але основні надбання соціальної держави – соціальне страхування, соціальний захист, соціальне партнерство – були збережені. На сьогоднішній день в США, наприклад, існує багато різних напрямків соціальної роботи: допомога бездомним, сім'ям з неповнолітніми дітьми, тим, хто втратив рідних і т. ін. Передбачена навіть психологічна допомога (когнітивна терапія), яка надається тим, хто перебуває у критичній ситуації. Нині доволі складно визначити ступінь соціального неблагополуччя людей. Існує таке явище, як «суб'єктивне зубожіння». Є. Головаха вважає, що це феномен кризової свідомості. На його думку, дані про середньомісячну заробітну плату, розмір офіційних доходів громадян сьогодні є абсолютно непридатними для об'єктивного вимірювання бідності через те, що реальні доходи приховуються [14].

Для підвищення ефективності діяльності міжнародних організацій щодо подолання бідності запропоновано такі заходи: створення незалежної системи контролю над використанням фінансової допомоги; удосконалення інституційного забезпечення реалізації програм подолання бідності; активізація зусиль щодо розробки кредитних програм з узгодженням економічних умов країн-донорів; надання кредитів на умовах антиінфляційних програм і виконання зобов'язань за їх дотриманням; удосконалення нормативної бази країн щодо залучення іноземних інвестицій; реалізація структурних перетворень і активізація найбідніших верств населення з використанням допомоги міжнародних інститутів розвитку; розробка проектів і програм скорочення бідності відповідно до соціально-економічних умов розвитку країни; забезпечення адекватного фінансування процесу скорочення заборгованості країн, що розвиваються; активізація міжнародного соціального руху.

Особливе значення для подолання бідності має формування та впровадження міжнародних трудових норм, принципів, механізмів і форм співпраці та глобального соціального партнерства. Під глобальним соціальним партнерством пропонується розуміти механізм, що сприяє підвищенню ефективності економіки, подоланню соціальних конфліктів, базується на сукупності принципів (універсальності, соціальної справедливості, трипартизму, поетапного фінансування цілей розвитку); передбачає використання методів «відкритості», взаємодії, узгодженості та дозволяє скоротити рівень бідності у світовому господарстві й виконати зобов'язання Цілей розвитку тисячоліття. Метою глобального соціального партнерства є підвищення рівня соціальних стандартів у всіх країнах світу та формування особистісних і суспільних цінностей, орієнтованих на подолання індивідуальної бездіяльності.

Запропоновано розглядати глобальне соціальне партнерство на різних рівнях реалізації (глобальному, регіональному, національному) з дотриманням мети й організацією діяльності у трьох основних напрямках: 1)

проведення аналітичних досліджень щодо основних факторів ризику бідності й соціального виключення з життя; 2) здійснення інформаційного забезпечення: обмін досвідом між країнами, моніторинг і оцінка Програм подолання бідності (національних та розроблених ООН), публікації звітів, надання інформації, організація щорічних семінарів, міжнародних конференцій щодо подолання бідності; 3) забезпечення фінансової та інституційної підтримки на всіх рівнях в межах партнерства [14].

Важливими компонентами розвитку глобального соціального партнерства є залучення міжнародних інституцій до проектів удосконалення соціального захисту держави, участь громадських організацій у подоланні бідності, створення програм підвищення доходів бідних, регулювання міграційних процесів на глобальному рівні, розробка національних програм щодо реалізації глобальних соціально-економічних цілей.

Тож, основні соціальні проблеми на глобальному рівні пов'язуються з нерівномірністю соціально-економічного розвитку країн, бідністю, високим рівнем безробіття, складнощами економічного розвитку, зростанням нерівності між країнами і всередині країн тощо. В умовах процесів диференціації, поляризації світу, та інших проблем питання посилення ефективності існуючих механізмів подолання глобальних проблем набувають особливої актуальності.

ВИСНОВОК

Глобалізація – це результат розвитку продуктивних сил та інтернаціоналізації усіх сфер суспільного життя, встановлення безпосередніх більш-менш сталих зв'язків між суб'єктами різних країн, внаслідок чого виробничий процес в одній країні стає складовою частиною процесу, який відбувається в інтернаціональному або світовому масштабах.

Світова економіка стає єдиним ринком і виробничою зоною з національними та регіональними секторами, а не простою сукупністю національних економік, що розгортають взаємне економічне співробітництво.

Важко заперечувати певні прогресивні сторони глобалізації. Серед них – формування нового виробничого укладу і моделі трудових відносин, розширення виробничої демократії і стимулювання виробництва.

Глобалізація несе із собою не лише вигоди, вона сповнена негативними наслідками чи потенційними проблемами, у яких деякі критики вбачають велику небезпеку.

Форми та наслідки впливу глобалізаційних процесів значно відрізняються за різними групами країн (розвинуті країни, країни на початковому етапі формування ринкових).

Одна із основних проблем пов'язана із питанням, хто виграє від глобалізації. Фактично основну частину переваг отримують багаті країни та індивіди. За останні 25 років розрив у рівнях доходів між країнами та групами населення не тільки не скоротився, а навпаки, зріс. Нерівність у заробітній платі та доходах збільшилася майже в усіх країнах. Безробіття в промислово розвинутих країнах (крім США) залишається високим.

З процесами глобалізації пов'язана переоцінка ролі національної держави як основного інструмента соціального захисту. Традиційно соціальний захист асоціювався перш за все з державою, адже саме його виникнення – це, по суті, проект національних держав, пов'язаний із процесами державотворення.

На сучасному етапі, у світлі глобалізації, надання соціальних послуг перестає існувати тільки в межах певної держави, бути її особливою прерогативою. Наявні тенденції до формування єдиної, глобальної соціальної політики, суб'єкт якої – наднаціональне джерело. В цьому розумінні національна держава діє як частина глобальної політичної системи. Формується новий тип соціальної політики – наддержавний, суб'єктами якої є такі структури, як Організація економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР), Світовий банк, Міжнародний валютний фонд, Всесвітня торгова організація тощо.

Негативні наслідки глобалізації – це результат сучасного бурхливого розвитку і невідповідності суспільства до її регулювання. Викликана ринковими силами, сама по собі вона не забезпечує ні справедливості, ні соціального прогресу, ні усунення нерівності і вимагає великої відповідальності як від національних урядів, так і від міжнародних інститутів щодо відвернення негативних наслідків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бердсол Н. Усиление неравенства в новой глобальной экономике // Вопросы экономики. – 2006. - №4. – С. 84-89.
2. Бочан І.О., Михасюк І.Р. Глобальна економіка: Підручник. – К.: Знання, 2007. – 403 с.
3. Буряк П.Ю., Гупало О.Г. Європейська інтеграція і глобальні проблеми сучасності: Навчальний посібник. – К.: Хай-Тек Прес, 2007. – 336с.
4. Василенко В.М. Оцінка впливу глобалізації на економічне зростання країни // Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія: Економічна. – 2004. – №69. – С.35-42.
5. Давидова Н.М., Седова Н.Н. Матеріально майнові характеристики і якість життя багатих і бідних // Соціс, 2008. - №3.
6. Дахно І.І. Міжнародна економіка: Навчальний посібник. – К.: МАУП, 2006. – 248 с.
7. Завіновська Г.Т. Економіка праці: Навчальний посібник / Київський національний економічний ун-т. – К., 2010. – 279 с.
8. Економічна теорія: Політекономія: Підручник / За ред. В.Д.Базилевича. – К.: Знання, 2007. – 719 с.
9. Економічні проблеми ХХІ століття: міжнародний та український виміри / За ред. С.І.Юрія, Є.В.Савельєва. – К.: Знання, 2009. – 595 с.
10. Колот А. Глобалізація економіки та її вплив на соціально-трудоу сферу // Україна: аспекти праці. – 2009. – №3. – С. 23-29.
11. Молчанова А.Ю., Молозіна Ю.В. Вплив глобалізації на економічну нерівність та бідність.
12. Сахаров В.Є., Будкін В., Єрохін С., Зав'ялова О., Белінська Я., Павлюк О. Міжнародна економіка: Навчальний посібник. – К.: Національна академія управління, 2008. – 432 с.
13. Тарханова Н.О. Глобалізація світового господарства та її вплив на економічний розвиток // Вісник Донбаської національної академії будівництва і архітектури. – 2013. – №2. – С. 98-102.

14. Холод Н. М. Розподіл доходів та бідність у перехідних економіках: монографія / Н. М. Холод. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2009. – 442 с.
15. Волкова О.В. Ринок праці [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://westudents.com.ua/knigi/184-rinok-prats-volkova-ov.html>.
16. Індекс глобалізації за системою КОФ [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://globalization.kof.ethz.ch/media/filer_public/2015/03/04/rankings_2015.pdf.
17. Крисенко К.А. Глобалізація та її наслідки для економіки країн світу [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://center.kr-admin.gov.ua/index.php?q=Elibr/27.html>.
18. Міжнародний сайт торгівлі [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.unctad.org/>.
19. Науковий портал [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://economics.opu.ua/>.
20. Офіційний сайт Міжнародного валютного фонду [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.imf.org>.
21. Офіційний сайт Міжнародної організації праці [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ilo.org/>.
22. Пилипенко П. Глобалізація ринку праці та правове забезпечення зайнятості [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://blog.liga.net/user/vpilipenko/article/20605.aspx>.
23. Проблемна науково-дослідна лабораторія соціологічних досліджень ринку праці [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ndl-sd.ipk-dszu.kiev.ua/>.
24. Світовий банк підняв межу бідності до 1,9 дол. на день [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrinform.ua/rubric-abroad/1892971-svitoviy-bank-pidnyav-meju-bidnosti-do-19-dol-v-den.html>

25. Фула Н.В. Глобалізація та її вплив на розвиток економік країн [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://intkonf.org/fula-n-v-globalizatsiya-ta-yiyi-vpliv-na-rozvitok-ekonomik-krayin/>.

26. Цілі сталого розвитку 2016-2030 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrinform.ua/>.